

Драгана Ратковић
Институт за српски језик САНУ, Београд

ИМЕНИЦЕ СА ИНТЕРФИКСОМ -О/Е- И СУФИКСОМ -(А)Ц

Рад представља творбено-семантичку анализу именица насталих комбинованом творбом — композицијом помоћу интерфикса -*o/e*- и суфиксацијом помоћу форманта -(*a*)*ц*. То је најпродуктивнији модел сложено-изведених именица са интерфиксом -*o/e*- као творбеним формантом. У првој компоненти ових именица налазе се: именица, заменица, придев, број и глагол. Анализа показује да су творбено-семантички типови именица са датим творбеним моделом бројни. Овим речима се именују различите појаве: људи (вршиоци радње, особе карактеристичног понашања, физичког изгледа и сл.), биљке, животиње, предмети и разне друге реалије. Појмовно је најразуђенији тип са придевом и бројем у првој и именицом у другој компоненти, док су најбројније именице са глаголом у другој компоненти. С друге стране, нису нарочито продуктивни модели са заменицом и глаголом у првој компоненти.

Кључне речи: сложено-изведене именице, интерфикс -*o/e*-, суфикс -(*a*)*ц*

1. Двотематске речи се према начинима творбе деле у две велике групе — на речи настале синтаксичком и морфемском творбом. Прве су сраслице, а друге се опет према начинима творбе деле у две подгрупе: на речи настале слагањем (композицијом) и мешовитом (комбинованом) творбом, која подразумева комбинацију композиције и деривације (префиксације и/или суфиксације). Слагањем настају чисте сложенице (композити) — помоћу интерфикса, а комбинованом творбом сложено-изведене речи — помоћу интерфикса и одговарајућег суфикса и/или префикса као творбених форманата.

Савремени српски језик познаје три интерфикса: -*o*- са аломорфом -*e*-, -*u*- и -*ø*- (нулти интерфикс), а речи са интерфиксима могу бити: именице, придеви, прилози и глаголи. Најбројније су именице, па придеви, док глагола има сразмерно мало у односу на њих, а прилога свега неколико [исп. Ратковић 2009: 246, 249].

О двотематским речима (првенствено о именицама и придевима) у савременом српско(хрватско)м језику много је писано, са различитих аспеката — од нормативистичког, преко творбено-семантичког до контрастивног аспекта. О томе в. нпр. у: Miklosich 1875, Даничић 1876, Новаковић 1902, Живановић 1904, Maretić 1963, Белић 1949, Белић 1950, Стевановић 1954, Brabec–Hraste–Živković 1958, Babić 1986, Zett 1968–1969, Стевановић 1970, Николић Б. 1972–1973, Rammelmeyer 1975 (исп. приказ у Ивић 1978), Raspor 1976, Barić i dr. 1979, Газизова 1989, Vukićević 1995, Клајн 2002 I, Станојчић–Поповић 2008, Ђорић 2008.

Међутим, речи са интерфиксима углавном су разматране са речима без интерфикса — сраслицама и префиксалним твореницама, при чему су све оне претежно обједињене термином „сложеница“.

2. Овај рад представља творбено-семантичку анализу именица насталих слагањем помоћу интерфикса *-o/e-* и суфиксацијом помоћу форманта *-(a)и* (<ьсь [Стакић 1988: 34]). То је најпродуктивнији модел сложено-изведених именица са интерфиксом *-o/e-* као творбеним формантом [исп. Ратковић 2009: 142–197].

У истраживању смо пошли од врста речи којима припадају речи у творбеној бази, групишући творбено-семантичке типове у оквиру врсте речи која се налази у првој компоненти. Именице сваког творбено-семантичког типа, где је то било неопходно, поделили смо у појмовне групе (нпр. *nomina agentis*, зооними, фитоними и сл.), са освртом на синтаксичке односе међу компонентама и неке друге појаве (нпр. скраћивање основе).

Као грађа за истраживање послужили су нам: *Речник српско-хрватског књижевног и народног језика* (Речник САНУ), *Речник српскохрватског књижевног језика* (шестотомни Речник Матице српске), једнотомни *Речник српског језика* [Николић М. 2007], *Обрајни речник* Мирослава Николића [Николић М. 2000] и језик штампе и телевизије.

2.1. У првој компоненти датих сложено-изведених именица налазе се: именица, заменица, придев, број и глагол.

Именице са првом именичком основном садрже у другој компоненти именицу и глагол.

2.1.1. Именице са структуром: им. + *-o-* + им. + *-(a)и* представљају називе за становнике одређених подручја и бића са карактеристичном особином.

Особе су: *Бабоџредац* и *Бабоџредац* 'становник Бабине Греде', *зайадоzéмац* (необ.) 'онај који је из западних земаља' — са скраћеном

првом основном, *змијòглавац* 'мушка особа са главом у облику змије', *козòножац* и *козонóжац* 'онај који има ноге као у козе', *пасòглавац* 'човек са главом као у пса', *псòглавац*, *кравòреџац* (погрд.) 'онај који вреди колико и реп краве', *лакшòбрадац* (нераспр.) 'онај који има браду дугу један лакат', *мужоженáц* (заст.) 'онај који има физичке карактеристике и мужа и жене', *облако̀главац* (покр.) 'онај коме је глава у облаку', док су животиње: *бодљòко̀жац* и *бодљòкожац* 'врста животиње која има бодље на кожи', *кожòкрíлац* и *кождòкрилац* 'врста инсекта коме су крила обавијена кожом', *о̀инокрíлац* и *о̀ино̀крилац* 'врста инсекта са крилима обавијеним опном', *љускокрíлац* и *љуско̀крíлац* 'инсект који има крила прекривена љуском', *крстíокљýнац* и *крстíòкљýнац* 'врста птице која има кљун у облику крста', *главòножац* и *главонóжац* 'морски мекушац који има ноге на глави', *шр̀бòножац* и *шр̀бонóжац* — са скраћеном првом основном, *шкр̀гòножац* и *шкр̀гонóжац*, *крилòножац* и *крилонóжац* 'врста морског мекушца који има крила у функцији ногу', *водозéмац* 'животиња која живи и у води и на земљи', *раменòножац* и *раменонóжац* 'морски бескичмењак који има ноге на раменима', *листí̀ножац* и *листí̀онóжац* 'врста рака са чланком ногу налик на листове', *листí̀дрожац* 'врста инсекта са роговима у облику листова', *семенòглавац* 'семе које има главу'.

2.1.2. Сложено-изведене именице са структуром: им. + -о- + гл. + -(а)и су бројније.

Именица у првој компоненти углавном је прави објект датог глагола. Наводимо неке глаголе и одговарајуће сложено-изведене речи. То су:

красíи (*ко̀њокрáдац* 'онај који краде коње', *дрво-*, *зверо-* (покр.), *касо-* (заст.);

носиíи (*ба̀дњонóсац* 'онај који носи бадњак', *биче-*, *лаже-* (заст.), *о̀гње-* (ков.);

љубиíи 'волети' (*баснољýбац* 'онај који љуби басне', *правдо-*, *шр̀удо-*, *ново-* (заст.), *жено-*, *књѝго-*, *лажо-* (неуб.), *бо̀је-* (индив.);

пéваíи (*п̀салмојéвац* 'онај који пева псалме');

ш̀вориíи (*баснош̀вóрац* 'онај који твори басне', *државо-*, *уст̀аво-*);

ждераíи (*биљòждéрац* и *биљòждерац* 'животиња која ждере биље', *мраво-*, *дрво-*, *кукцо-*);

јéстíи (*биљòјéдац* 'животиња која једе биље', *бубо-*, *дрво-*, *биљо-*, *зрно-*, *жа̀бòјéдац* (погрд.) 'онај који једе жабе');

мрзеíи (*ср̀бомр̀зац* 'онај који мрзи Србе', *књѝго-*, *водо-*, *човеко-*, *жено-*, *бра̀шо-*, *деíио-*, *крстíо-*, *шѝрано-*, *кулш̀ууро-*);

чинии (*прељубочи́нац* 'онај који чини прељубу', *блудо-* (заст.), *рукочи́нац* 'онај који чини (твори) рукама', *кваро-* (ков. нера-спр.), *шпешо-*);
даваии (*наредбода́вац* 'онај који дава (даје) наредбу', *службо-*, *животио-*, *посло-*, *налоџо-*, *сѣано-*, *законо-*, *поклоно-*, *рачуно-*, *да-ро-*, *илашо-*, *савешо-*, *влаштио-*);
вероваии (*боџовэрац* (ков.) 'онај који верује у бога');
жалиии (*боџожа́лац* (заст. покр.) 'онај који жали бога');
гледаии (*костіо́гледац* 'особа која гледа у кост');
водиии (*мазџово́дац* вој. 'онај који води мазге', *коњо-*, *муло-*, *во-ло̀водац* и *волово́дац*);
и́ражиии (*зајмои́ражац* 'онај који тражи зајам');
(по)везиваии (*књиго́вэзац* 'онај који (по)везује књиге');
лизалии (*чанко́лизац* и *чанколи́зац* 'онај који лиже туђе чанке', *пешоли́зац*, *мрво-*);
пийии (*водои́јац* 'онај који пије воде', *крво-*);
џојиии (*свињо́џојац* 'онај који гоји (узгаја) свиње', *рибо-*, *марво-*, *коњо-*);
делаии (*земљодо́лац* 'онај који дела на земљи', *земље-*, *пољо-*, *винодо́лац* (заст.) 'онај који дела у винограду', *дрводелац* и *дрво-до́лац*, *златіодо́лац* (заст.));
ломиии (*браколóмац* 'онај који ломи брак', *шпѣрајко-*, *веро-*, *врашо-*, *ледоло́мац* 'брод којим се ломи лед');
мориии (*чедоморац* и *чедомо́рац* 'онај који мори чедо', *дрво-*, *људо-*, *козо-*, *пчело-*, *жено-*, *брашо-* (неодом.));
дељаии (*дрводе́љац* и *дрводо́ељац* 'онај који деље дрво', *камено-*, *сѣихо-*);
џрабиии (*мрво̀џрабац* 'миш који граби мрве');
ку́йиии (*мрво̀куйац* 'миш који купи мрве');
ловиии (*риболóвац* и *риболòвац* 'човек који лови рибу', *бубо-*, *мраво-*, *ларво-*, *буво-* (индив. шаљ.));
сећи (*џордсечац*, *џлаво-*, *дрво-*, *камено-*, *образо-* (ков. неуоб.) 'онај који сечењем (у камену) прави образе (ликове)' — 'кипар');
ловиии (*минолóвац* и *минолòвац* (вој.) 'ратни брод опремљен справама које лове мине');
џубиии (*душо̀џубац* и *душоџу́бац* 'онај који губи (погубљује) душе', *душе-*, *душmanoџу́бац* (ков.));
продаваии (*дрвои́родавац* 'онај који продаје дрва', *крисшо-* (ков. необ.));
хи́пнуии (*каменòхи́пац* (индив.) 'даљина до које се може хитнути камен(ом)');

џониџи (волоџо́нац 'онај који гони волове', волоџо́њац);
џрџовати (*дрвоџрџац* (нераспр.) 'онај који тргује дрветом',
књиџо- (ков. заст.), *вино-* (зап. кр.), *коњо-* (неол.);
резати (*металорезац*, *камено-*, *киџо-*, *печатиџо-*, *њушко-*
 (индив.)).

Сложено-изведене речи са именицом у функцији индиректног објекта су: *идолоџокло́нац* (нераспр.) 'онај који се поклања идолима', *ваџроџокло́нац* (мит. ков.) 'онај који се поклања ватри', *боџовэрац* (ков.) 'онај који верује у бога', *дрвоџрџац* (нераспр.) 'онај који тргује дрветом', *књиџо-* (ков. заст.), *вино-* (зап. кр.), *коњо-* (неол.), док је реч са именицом у функцији субјекта *џромодэрац* (покр.) 'дрво које је одрао гром'.

Именице овог творбено-семантичког типа су *nomina agentis* или означавају особе са карактеристичним понашањем и карактеристичним обележјем: *виноџрџац* (зап. кр.) 'онај који тргује вином', *морейло́вац* 'онај који плови морем', *моро-* (заст.), *мореводо́цац* (пом. заст.) 'онај који води (спроводи) бродове по мору', *рукодэлац* и *рукодэлац* 'онај који дела рукама', *џрбухозбо́рац* 'онај који збори из трбуха', *џрбозбо́рац*, *домодо́цац* (ков.) 'онај који седи дома, у дому', *боџобо́јац* 'онај који се боји бога', *веробо́рац* (индив.) 'онај који се бори против вере', *коренодубац* 'онај који дуби до корена' — 'етимолог, језички чистунац', *живоџобо́рац* 'онај који се бори за живот', *оџтаводо́вац* 'онај који даје нешто у оставу (на чување)' *оџтавоџри́мац*, *мореходо́цац* (песн. заст.), *џрадозэбац* 'онај који зебе од града', *очевидо́цац* 'онај који види својим очима', *силодрџац* 'онај који силом држи власт', *љубоџе́вац* (ков. нераспр.) 'онај који пева о љубави', *земљородо́цац* (заст. и покр.) 'онај који ради на земљи', *сноходо́цац* 'онај који хода у сну', *службоџри́мац* 'онај који је примљен у службу', *домородо́цац* и *домодо́цац* 'онај који је рођен у свом дому', *земљоро́доцац* (нераспр.) 'онај који је рођен на земљи'.

Животиња карактеристичног обележја је *косодо́гац* (покр.) 'коњ који се коси ногама'.

2.2. Сложено-изведене речи са заменицом у првој компоненти имају у другој компоненти именицу и глагол.

Са именицом су: *оводо́доцац* (са старом основом *џод-* [исп. Маројевић 2005: 728]), *овозэмац* и *овдземац*, *овоџи́ра́нац* (заст.) 'онај који живи на овој страни (реке, државе, области)', *дноџи́ра́нац* и *оноџи́ра́нац* 'човек који живи или долази с друге стране (обично реке одн. границе)', *исџовэрац* и *исџовэрац* 'онај који је с неким другим исте вере', *нашезэмац* и *нашо́зэмац* 'онај који је из наше земље (краја)', *својевэрац* 'онај који је своје (исте) вере', *индородо́цац* припадник

инок (другог) рода или народа, *индселац* и *иноселац*, *иноверац* и *индобрац* 'припадник ине (друге) вере, *индокрајац*.

Са глаголом су *самодржац* 'онај који сам држи власт' и *свашидоједац* 'онај који свашта једе'.

2.3. Именице са придевом у првој, у другој компоненти имају именицу и глагол.

2.3.1. Говорећи о сложено-изведеним именицама са структуром: пр. + -о- + им. + -(а)и, Клајн каже да је овај суфикс најпродуктивнији управо у овом моделу, при чему дате именице „углавном означавају људска бића, ређе животиње, а захваљујући метафоричној употреби неке од њих (као *жушокљунац*, *дебелокожац*) могу имати оба значења“ [Клајн 2002 I: 67].

Грађа потврђује продуктивност овог модела, с тим што ове именице поред људи и животиња означавају и биљке и предмете и неке друге појаве.

Именице које означавају људе могу се поделити на називе за:

становнике одређених подручја (*Горскокошарац*, *Фрушкогóraц*, *Црногóraц*, *Новопазарац*, *Новдселац* и *Новоселац*, *горњоварошац* 'становник горњег дела вароши, *горњомахаџац*, *левдлимац* (необ.) 'онај који живи с леве стране реке Лима, *крашкдсенац* (необ.) 'онај који живи у тропским пределима где је сунчева сена кратка, *јужноземац* (заст.) 'становник јужних земаља или неке јужне земље');

припаднике расних, етничких група и других организација и присталице одређених убеђења (*дугоглавац* 'представник антрополошког типа са дугом (издуженом) главом, *крашкдглавац*, *дугољубањац*, *крашколубањац*, *белокаџац* 'онај који носи белу капу, *белоџњац*; *белокóжац* и *белокóжац* 'човек беле коже, *црвенокóжац* и *црвенкóжац*, *црнокóжац* и *црнокóжац*, *жушккóжац* и *жушккóжац*; *црнорукац* 'припадник организације „Црна рука“, *народновóљац* 'припадник тајне руске револуционарне организације „Народна воља“, *народовóљац*, *бождгробац* 'припадник калуђерског реда чувара божјег гроба, *црноризац*, *белоризац* (цркв.) 'католички калуђер који носи белу ризу, *левокриџац* и *левдкриџац* 'онај који се налази на левом крилу неке војне или борбене формације, *средњошкóлац* 'ученик средње школе, *пучкошкóлац* 'ученик пучке (основне) школе, *обртношкóлац* (заст.) 'ученик обртне (занатске) школе, *великошкóлац*, *високошкóлац*, *вишошкóлац*, *нижешкóлац*, *нижошкóлац*, *шућоземац* и *шућдземац* 'онај који живи у туђој земљи, *западноверац* (заст.) 'припадник западне вере' и *огњеверац* и *огњеверац* (мит.

ков.) 'онај који верује у огањ');

вршиоце радње (*шешкокашегџорац* 'боксер тешке категорије', *црновунац* и *црновунац* 'пастир који чува само овце са црном вуном');

особе са карактеристичним обележјима (*црндкайац* 'човек који носи црну капу', *сјајношлэмац* (песн.) 'онај који носи сјајни шлем', *крсндименац* (покр.) 'онај који слави исто крсно име као неко други', *сивобрáдац* 'човек сиве браде', *брздрукац* 'онај који је брзих руку', *босдоногац* (покр.) 'онај који иде босих ногу', *босдоножац*).

Животиње су: *кусдорејац* 'животиња кусог репа', *шусинокљунац* и *шусидокљунац* 'врста птице са тустим (дебелим) кљуном', *жушинокљунац* и *жуидокљунац* 'птица (обично птиче) жутог кљуна', *мекокожац* и *мекдокожац* 'инсекат меке коже', *једнакокрилац* и *једнакодкрилац* 'инсекти једнаких крила', *дуилдоножац* и *дуилноножац* 'врста стоноге која има дупле ноге', *белдиушац* 'коњ који има бели део ногу на месту где се ставља путо', *белокрилац* и *белокрилац* 'врста патке белих крила', *дугдокљунац* и *дугдокљунац* 'онај који има дуг кљун', *злашндокљунац* (покр.), *мршвдглавац* 'врста ноћног лептира са шаром у облику мртвачке главе', *злашндгривац* 'коњ златне гриве', *белдгривац*, *дугдорејац* 'врста рибе дугог репа', *кусдорејац* 'животиња кусог репа', *дугдоножац* и *дугдононожац* 'врста инсекта дугих ногу', *дугдорожац* 'бик који има дуге рокове', *црндгривац* 'коњ црне гриве'.

Биљке су: *белдокорац* и *белокорац* 'краставац беле коре', *мекдокорац* и *мекокорац* 'воће које има меку кору', *дугдзрнац* 'врста пољске пшенице са дугим зрнцима', *жуидсрдац* (покр.) 'врста пасуља чија зрна имају жуто срце', *жушоцрешњац* (покр.) 'врста пасуља чија зрна личе на жуту трешњу', *мекдљусац* и *мекољусац* (покр.) 'онај који има меку љуску' — са скраћивањем друге основе, *илоснорожац* 'врста инсекта пловних (пловнатих) рогова', *суддйерац* 'врста биљке сухих пера'.

Предмети су: *белдокорац* и *белокорац* 'нож, јагаган, револвер белих корица', *црндкорац* и *црноко́рац*, *дебелдокорац* и *дебелокорац* (покр.) 'нож са дебелим корицама', *белойо́љац* 'фигура у шаху која иде само по белим пољима', *црнойо́љац*, *оширдйерац* 'врста сечива са оштрим перима'.

Од других реалија издвајамо *бјелддолац* (ијек. покр.) 'ветар који дува са бијелог дола'.

2.3.2. Сложено-изведене речи са структуром: пр. + -о- + гл. + -(а)ц су: *живдородац* 'врста рибе која рађа живе младе', *босдоходац* (ков.) 'онај који хода бос', *живдодерац* и *живодэрац* 'онај који је жив

одеран', *сиџиноџрџац* (заст.) 'онај који тргује ситном робом', *живо-дељац* (индив.) 'онај који живе деље' — 'вајар', *муџноловац* и *муџноловац* (ков.) 'онај који лови у мутном', *духодубац* (индив.) 'онај који дуби / удубљује се у духовна питања'.

2.3.3. Са придевом у првој компоненти је и трокомпонентна сложено-изведена реч: пр. + -о- + пр. + -о- + им. + -(а)ц — *новоцрногорац* и *новоцрногорац* 'становник новијих крајева Црне Горе'.

2.4. Сложено-изведене именице са бројем у првој компоненти имају у другој компоненти именицу и глагол. Бројеви су основни, редни и збирни.

2.4.1. Именице са структуром: бр. + -о- + им. + -(а)ц су бројне. Означавају:

људе: *једнокрвац* 'онај који је једне (исте) крви', *једнославац* (покр.), *једновољац* и *једновољац* 'онај који верује да Исус Христос има једну вољу', *једнородац*, *двоволац* 'онај који има два вола', *двоножац* 'онај који иде на две ноге', *двоножац* (покр.), *једнобрижац* (нераспр.) 'онај који је обузет једном (истом) бригом као неко други', *другоседац* и *другоседац* 'онај који је из другог села', *другојоџивац* 'војник другог позива', *џрећейоџивац*, *џрећейоџивац*, *џрворазредац* 'ученик првог разреда', *другоразредац*, *џрећеразредац*, *џрећеразредац*, *џрвошколац* 'ученик првог разреда неке школе', *другошколац*, *чеџврџошколац*, *џеџошколац*, *седмошколац*, *осмошколац*, *џрећоредцац* (кат.) 'припадник трећег реда св. Фрање', *једнородац* 'онај који припада једном (истом) роду као неко други', *двоволац* 'онај који има два вола', *једножéнац* и *једножéнац* 'онај који има једну жену', *двожéнац* и *двожéнац*, *џрожéнац* и *џрожéнац*, *џрвожéнац* и *џрвожéнац* 'онај који има прву жену', *другожéнац* и *друдожéнац*, *двоверцац* и *двоверцац* 'онај који исповеда две вере', *џровéрац* и *џрдоверцац*, *двомлецац* (покр.) 'дете које је сисало два млека' — 'дете које мајка доји за време нове трудноће', *једнокоцац*, *двокаџац* (покр.), *друговерцац* 'онај који је друге (другачије) вере', *једноверцац* и *једноверцац* 'онај који је једне (исте) вере као неко други', *једногласац* (ир. заст.) 'онај који добије само један глас на изборима', *двогласац*, *двоџлаџац* (нераспр.) 'онај који прима две плате', *друдогласац* (заст.) 'припадник друге класе (другог позива);

животиње: *десетножац* и *десетножéцац* 'врста ракова који имају десет ногу', *једнорожéцац* 'врста кита са једним рогом', *осморучац* 'врста хоботнице која има осам руку (јавља се у мн.)', *дводогац* 'мужјак домаће или дивље животиње од две године',

једно̀до̀гаиц 'онај који има једну годину', *џ̀ро̀до̀гаиц*, *седм̀до̀гаиц*, *двадесет̀до̀гаиц* (ове речи садрже стару основу *до̀г* — исп. т. 2.2.), *дво̀крѝлаиц* и *дво̀крилаиц* 'врста инсекта са развијена два крила', *џ̀ро̀кожаиц* 'врста инсекта са три слоја коже', *дру̀го̀ралаиц* (покр.) 'во који другу годину вуче рало';

биљке: *једно̀лу̀чаиц* 'врста биљке која има једну луковицу', *дво̀лу̀чаиц*, *џ̀ро̀лу̀чаиц*, *четѝвор̀редаиц* и *четѝворор̀едаиц* 'врста јечма са четворо редова зрња у класу', *шест̀ер̀ор̀едаиц* и *шест̀ерор̀едаиц*, *шест̀иор̀ор̀едаиц* и *шест̀иорор̀едаиц*, *шест̀иор̀едаиц* и *шест̀иор̀едаиц*, *осм̀оредаиц* и *осмор̀едаиц*, *дванаест̀иор̀едаиц* 'врста кукуруза на чијем клипу има дванаест редова зрна', *једно̀ченаиц* 'бели лук с једним ченом у главици', *једно̀зрнаиц* 'врста пшенице у којој сваки класић има по једно зрно', *дво̀зрнаиц*, *дво̀врст̀иаиц* 'врста јечма са две врсте зрна', *џ̀еѝдо̀ѝрс̀т̀иаиц* 'врста биљке која расте пет прстију у висину', *једно̀лис̀т̀иаиц*;

предмете: *џ̀ро̀до̀ножаиц* 'врста столице на три ноге', *дво̀г̀рошаиц* 'новчић од два гроша', *једно̀дина̀раиц* 'метални новац у вредности од једног динара', *дво̀дина̀раиц*, *џ̀еѝдо̀дина̀раиц*, *десет̀иодина̀раиц*, *дво̀дѝараиц* 'метални новац у вредности од две паре', *џ̀еѝдо̀дѝараиц*, *десет̀иодѝараиц*, *дво̀крѝлаиц* и *дво̀крилаиц* 'авион са двоструким крилима', *дво̀мо̀ѝораиц* 'авион са два мотора', *џ̀ро̀мо̀ѝораиц*, *четѝверомо̀ѝораиц*, *дво̀брзѝнаиц* 'бицикла са две брзине', *џ̀еѝшо̀ѝонаиц* 'камион који може превести дванаест тона', *десет̀ишо̀ѝонаиц*, *дванаест̀ишо̀ѝонаиц*, *једно̀крѝлаиц* и *једно̀крилаиц* 'авион с једним паром крила', *једно̀г̀ра̀њаиц* (покр.) 'женски зубун (врста горњег дела одеће) са извезеном једном граном', *дво̀дѝолаиц* (покр.) 'врста тканине са две поле', *џ̀ро̀дѝолаиц*, *дво̀дѝераиц* 'буздован који има два пера', *шест̀идѝераиц*, *дво̀сечаиц* 'предмет са два сечива'.

2.4.2. Сложено-изведене именице са структуром: бр. + -о- + гл. + -(а)и су малобројне: *дво̀ло̀маиц* 'врста калцита који ломи зрак на два дела', *једно̀ло̀чаиц* (покр.) 'штене које са другом штенади лоче из једног (истог) суда' — 'штене у односу на другу штенад из истог накота', *дво̀живаиц* (заст.) 'онај који живи у двама срединама (воденој и копненој)';

2.5. Сложено-изведене речи са глаголом у првој компоненти имају структуру: гл. + -о- + им. + -(а)и, а синтаксичко-семантички однос глагола и именице у творбеној бази је објекатски (*љубо̀му̀-драиц* (заст.) 'онај који љуби мудрост', *крадо̀звѐраиц* и *крадо̀звѐраиц* (покр.) 'онај који краде звери', *крѝјо̀г̀лаваиц* (покр.) 'врста инсекта који крије главу', *кљу̀во̀дрваиц* (покр.) 'онај који кљуви дрво', *џ̀убо̀-*

дробац (покр.) 'онај који губи (нечији) дроб'; *климòглавац* 'онај који клима главом'; *вршòдглавац*, *клашорéйац* (покр.) 'врста птице која клати репом') и адвербијалан (*вијòдгорац* (нар.) 'онај који се вије гором' — 'ветар'; *иџродрац* (покр.) 'онај који игра у ору'.

3. Анализа показује да су творбено-семантички типови именица насталих слагањем помоћу интерфикса *-o/e-* и суфиксацијом помоћу форманта *-(a)ц* бројни. У првој компоненти се налазе: именица, заменица, придев, број и глагол. Овим речима се именују различите појаве: људи (вршиоци радње, особе карактеристичног понашања, физичког изгледа и сл.), биљке, животиње, предмети и разне друге реалије. Појмовно је најразуђенији тип са придевом и бројем у првој и именицом у другој компоненти, док су најбројније именице са глаголом у другој компоненти. С друге стране, нису нарочито продуктивни модели са заменицом и глаголом у првој компоненти.

Литература

- Babić 1986: Stjepan Babić. *Tvorba riječi u hrvatskom književnom jeziku*. Nacrt za gramatiku. Prvo izdanje. Zagreb.
- Barić i dr. 1979: E. Barić, Mijo Lončarić, Dragica Malić, Slavko Pavešić, Mirko Peti, Vesna Zečević, Marija Znika. *Priručna gramatika hrvatskoga književnog jezika*. Zagreb.
- Белић 1949: Александар Белић. *Савремени српскохрватски језик, II гео. Наука о грађењу речи*. Београд.
- Белић 1950: Александар Белић. О сложеницама *Наш језик*, нова серија, Београд, 1950, књ. I, св. 5–6, 169–177.
- Brabec, Hraste, Živković 1958: Ivan Brabec, Mate Hraste, Sreten Živković. *Gramatika hrvatskoga ili srpskoga jezika*. III nepromijenjeno izdanje. Zagreb
- Газизова 1989: Р. Ф. Газизова. *Сложные слова и исходные словосочетания с глагольным компонентом в русском и сербохорватском языках*. Саратов.
- Даничић 1876: Ђуро Даничић. *Основе српскога или хрватскога језика*. Биоград.
- Живановић 1904: Јован Живановић. Сложене ријечи у српском језику. *Глас Српске краљевске академије*, Београд, 1904, бр. LXVIII, 175–207.
- Ивић 1978: Павле Ивић. Matthias Rammelmeyer. Die deutschen Lehnübersetzungen. Beiträge zur Lexikologie und Wortbildung [приказ књиге: Rammelmeyer 1975]. *Зборник Матице српске за филологију и лингвистику*, Нови Сад, 1978, књ. XXI, св. 1, 236–250.
- Клајн 2002 I: Иван Клајн. *Творба речи у савременом српском језику. Први гео. Слагање и префиксација*. Београд.

- Maretić 1963: Tomo Maretić. *Gramatika hrvatskoga ili srpskoga književnog jezika*. Treće, nepromijenjeno izdanje. Zagreb.
- Маројевић 2005: Радмило Маројевић. Творба речи у савременом српском језику Ивана Клајна (1) [критички приказ књиге: Клајн 2002 I]. *Српски језик*, Београд, 2005, год. X, бр. 1–2, 685–779.
- Miklosich 1875: Franz Miklosich. *Vergleichende Stammbildungslehre der slavischen Sprachen*. Wien.
- Николић Б. 1972–1973: Берислав Николић. Основни принципи творбе речи у савременом српскохрватском књижевном језику. *Наш језик*, Београд, 1972–1973, књ. XIX, н. с., св. 1 (1972), стр. 7–20, св. 2–3 (1972), стр. 142–154, св. 4–5 (1973), стр. 273–286.
- Николић М. 2000: Мирослав Николић. *Обраћни речник српскога језика*. Београд.
- Николић М. 2007: *Речник српскога језика* [у редакцији М. Николића]. Нови Сад.
- Новаковић 1902: Стојан Новаковић. *Српска граматика*. Друго целокупно издање. Београд.
- Rammelmeyer 1975: Matthias Rammelmeyer. *Die deutschen Lehnübersetzungen. Beiträge zur Lexikologie und Wortbildung*. Wiesbaden.
- Raspor 1976: Zenica Raspor. Sistem građenja složenih imenica i prideva u italijanskom i u srpskohrvatskom jeziku. *Živi jezici*, Beograd, 1976, br. VII, 19–36.
- Ратковић 2009: Драгана Ратковић. *Речи са инџерфиксима у српском језику*. Београд [докторска дисертација].
- Стакић 1988: Милан Стакић. *Деривациона фонетика именица и придева у јужнословенским језицима*. Београд.
- Станојчић–Поповић 2008: Живојин Станојчић, Љубомир Поповић. *Грамаџика српског језика (за гимназије и средње школе)*. Једанаесто, прерађено издање. Београд.
- Стевановић 1954: Стевановић 1954: *Грамаџика српскохрватског језика за више разреде гимназије*. Друго издање. Нови Сад.
- Стевановић 1970: Михаило Стевановић. *Савремени српскохрватски језик (граматички системи и књижевнојезичка норма) I. Увод. Фонетика. Морфологија*. Друго издање. Београд.
- Ђорић 2008: *Творба именица у српском језику*. Београд.

Dragana Ratković
THE NOUNS WITH THE INTERFIX O/E
AND THE SUFFIX -(A)C

Summary

The paper deals with the formational and semantic analysis of the nouns which are composition formed, by using the interfix *o/e* and the suffix, that is to say the suffixation by employing the suffix *-(a)c*. (Serbian: *ц*). The first component contains: the noun, - pronoun, adjective, number and a verb. In the formation process in question, the analysis indicates that these formational and semantic noun types are numerous. The words are used to name different phenomena: people (those who perform an act, persons with specific behaviour and physical looks, and alike), plants, animals, objects and other forms of reality. In terms of conceptual analysis, the rarest is the type with an adjective and a number in the first, and a noun in the second component, while the most numerous ones are those nouns containing a verb in the second component. On the other hand, models with a pronoun and a verb in the first component are not that productive.

Прихваћено за штампу августу 2010.